

МОН УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ  
Проректор з навчальної роботи



*[Signature]*  
Олександр ГРИЩУК  
«11» травня 2022 р.

**ПРОГРАМА  
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ  
за освітньо-професійною програмою  
«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСУ»**

**першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
за спеціальністю 051 «Економіка»  
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»**

**Освітня кваліфікація  
Бакалавр з економіки**

**Київ – 2022**

Програму атестаційного екзамену для атестації випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Економіко-правове забезпечення бізнесу» за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» у 2021-2022 навчальному році розроблено кафедрою економіки.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри економіки.  
Протокол № 8 від 25 квітня 2022 року.

Розглянуто та схвалено на засіданні Вченої Ради факультету економіки та права.  
Протокол № 8 від 27 квітня 2022 року.

Розглянуто та схвалено на засіданні Науково-методичної ради Національного транспортного університету.  
Протокол № 29 від 29 квітня 2022 року.

## ЗМІСТ

Загальні положення .....	4
1. Дисципліна «Економіка підприємства» .....	5
2. Дисципліна «Міжнародна економіка» .....	12
3. Дисципліна «Мікроекономіка» .....	21
Критерії оцінювання досягнення результатів навчання .....	30
Додаток А. Форма білета атестаційного екзамену .....	33

## ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Атестаційний екзамен є формою атестації випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Економіко-правове забезпечення бізнесу» за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» у 2021-2022 навчальному році. Атестація завершується видачею документа встановленого зразка про присудження здобувачу освітньої кваліфікації «Бакалавр з економіки».

Атестаційний екзамен передбачає оцінювання досягнення результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Економіко-правове забезпечення бізнесу» для атестації.

Програма атестаційного екзамену для випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Економіко-правове забезпечення бізнесу» за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» розроблена кафедрою економіки на основі цієї освітньо-професійної програми.

Атестаційний екзамен випробування проводиться у письмовій формі з використанням тестових технологій. Процедура проведення атестаційного екзамену може змінюватись у разі несприятливої безпекової ситуації.

Білет атестаційного екзамену містить 8 запитань двох рівнів складності з основних профільюючих дисциплін.

Запитання першого рівня складності (з 1-го по 5-е запитання білета атестаційного екзамену) передбачають вибір студентом відповіді із наведених у білеті 4 варіантів відповіді, з яких тільки один правильний.

Запитання другого рівня складності (з 6-го по 8-е запитання білета атестаційного екзамену) передбачають надання студентом розгорнутої теоретичної відповіді.

Правильний на думку студента варіант відповіді на запитання першого рівня складності студент позначає безпосередньо на бланку білета атестаційного екзамену.

Відповідь на запитання другого рівня складності студент наводить на аркушах для письмової відповіді.

## 1. ДИСЦИПЛІНА «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

1. Підприємство та його місце в системі економічних відносин. Мета, задачі та напрямки діяльності підприємства. Сучасне підприємство як суб'єкт господарювання. Підприємство як основа ринкової економіки. Життєвий цикл підприємства. Класифікація підприємств. Об'єднання підприємств.

2. Змістовна характеристика економічних, організаційно-розпорядчих і соціально-психологічних методів управління. Сутність процесу управління підприємством. Функції управління, їх характеристика. Організаційні структури управління підприємствами.

3. Основні засоби підприємства: поняття, склад, структура, оцінка. Знос, амортизація та відновлення основних засобів. Показники ефективності використання основних засобів. Виробнича потужність підприємства. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів.

4. Оборотні засоби підприємства: поняття, класифікація та структура. Кругообіг оборотних засобів. Джерела формування оборотних засобів. Нормування оборотних засобів. Види запасів, що формуються на підприємстві. Показники ефективності використання оборотних засобів, порядок їх обчислення. Економічне значення та напрямки прискорення обігу оборотних засобів.

5. Інтелектуальний капітал та нематеріальні ресурси підприємства. Сутність інтелектуального капіталу. Поняття та склад нематеріальних ресурсів та активів. Оцінка вартості нематеріальних активів. Амортизація нематеріальних активів. Правовий захист нематеріальних активів.

6. Продуктивність праці працівників підприємства. Склад і структура персоналу підприємства. Облік персоналу на підприємстві. Чисельний склад персоналу. Методи розрахунку чисельності окремих категорій працівників. Показники продуктивності праці і методи її вимірювання. Зміст поняття «кадровий потенціал». Фонд робочого часу. Напрямки кадрової політики підприємства. Чинники та резерви зростання продуктивності праці.

7. Оплата праці, її сутність та принципи організації на сучасному підприємстві. Тарифна система оплати праці та безтарифна система оплати праці. Державне регулювання оплати праці. Форми та системи оплати праці. Індивідуальна та колективна оплата праці. Планування фонду оплати праці працівників підприємства. Організація оплати праці працівників підприємства. Матеріальне стимулювання працівників.

8. Витрати підприємства та собівартість продукції. Класифікація витрат на виробництво. Кошторис витрат на виробництво та його склад. Калькуляція собівартості продукції. Шляхи зниження собівартості продукції на підприємстві.

9. Основи ціноутворення. Економічний зміст і функції ціни в системі господарського механізму. Види і структура цін на продукцію та послуги. Методи формування цін. Зміст цінової політики підприємства.

10. Фінансово-економічні результати діяльності підприємств. Виробнича програма підприємства і показники обсягу продукції. Сутність і види доходу

підприємства. Поняття прибутку підприємства, його види. Розподіл і напрямки використання прибутку. Показники рентабельності і методи їх розрахунку. Напрямки підвищення прибутковості діяльності підприємства.

11. Інновації та інноваційні процеси. Класифікація інновацій. Вплив інноваційних процесів на ефективність діяльності підприємств і їх конкурентоспроможність.

12. Сутність та класифікація інвестицій. Склад та структура капітальних вкладень. Методика оцінювання ефективності виробничих інвестицій. Сутність інвестиційної привабливості підприємств. Внутрішні та зовнішні джерела інвестування.

13. Загальна характеристика податкової системи України. Сутність, функції та види податків. Загальнодержавні та місцеві податки та збори. Вплив податків на основні фінансові показники підприємства.

14. Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства. Антикризова система господарювання підприємства. Економічний зміст реструктуризації та санації підприємства. Порядок проведення санації підприємств. Сутність, причини, симптоми та чинники банкрутства підприємства. Ліквідація підприємства. Економіко-правові аспекти санації та банкрутства підприємств.

## **Орієнтовні запитання для атестаційного екзамену**

### *Запитання першого рівня складності*

1. Як класифікують підприємства за метою діяльності?
2. Як класифікують підприємства за формою власності?
3. Яке головне завдання підприємства?
4. Які підприємства, згідно з Господарським кодексом України, належать до суб'єктів малого підприємництва?
5. До яких підприємств належить підприємство, в якому середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік становить 100 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної 25 000 000 євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні?
6. Як називається підприємство, в статутному фонді якого іноземний капітал становить 10 %?
7. Як називається господарське товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язання товариства усім своїм майном?
8. Як називається цінний папір, що засвідчує пайову участь його власника у статутному фонді акціонерного товариства і дає право на одержання дивіденду?
9. Як називається тимчасове статутне об'єднання промислового та банківського капіталу для реалізації спільної мети?
10. Як називається об'єднання підприємств, очолюване одним або декількома банками, що розпоряджаються капіталом підприємств, які входять в

об'єднання, та координують всі сфери їх діяльності?

11. Який вид об'єднання підприємств не має права втручатися у виробничу та комерційну діяльність будь-кого з його учасників?

12. Що розуміють під банкрутством підприємства?

13. З якого моменту підприємство втрачає права юридичної особи і вважається ліквідованим?

14. Що являють собою економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються з метою одержання економічних вигод у майбутньому?

15. Як поділяються активи підприємства залежно від умов оновлення?

16. Що таке основні засоби на підприємстві?

17. Які об'єкти належать до основних засобів?

18. Що таке виробнича потужність підприємства?

19. Яку назву має історична (фактична) собівартість основних засобів чи нематеріальних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) основних засобів або нематеріальних активів?

20. Як називається сума коштів або вартість інших активів, які підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) основних засобів по закінченні передбаченого періоду використання, за вирахуванням очікуваних витрат на ліквідацію (продаж) цього об'єкту?

21. Що відображує залишкова вартість основних засобів?

22. Що являє собою ліквідаційна вартість основних засобів?

23. Як розраховується коефіцієнт оновлення основних засобів?

24. Яка сутність поняття «амортизація основних засобів»?

25. Як визначається річна сума амортизації при використанні прямолінійного методу нарахування амортизації?

26. Як визначається річна сума амортизації при використанні кумулятивного методу нарахування амортизації?

27. Що характеризує показник фондвіддачі?

28. Який показник характеризує ефективність використання основних засобів?

29. Як називається показник ефективності використання основних засобів, який розраховується шляхом ділення вартості виробничих засобів до середньооблікової кількості працівників?

30. Які показники використовують для розрахунку фондоозброєності праці?

31. Як називаються засоби підприємства, що здійснюють оборот протягом одного виробничого циклу?

32. Що належить до оборотних активів?

33. Як класифікують оборотні кошти за джерелами формування?

34. Які оборотні засоби можна віднести до високоліквідних активів?

35. Що таке дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги?

36. Яка частина оборотних коштів обслуговує сферу обігу?

37. Як визначається норматив оборотних коштів?

38. Який елемент оборотних коштів не нормується?
39. Як визначається коефіцієнт оборотності обігових коштів?
40. Як називається показник, який визначає кількість оборотів, що роблять оборотні засоби за певний період?
41. Що означає прискорення оборотності оборотних коштів підприємства?
42. Що таке абсолютне вивільнення оборотних коштів?
43. Що характеризує коефіцієнт рентабельності оборотних коштів?
44. Як називається резерв часу, який дорівнює половині інтервалу між двома суміжними поставками матеріального ресурсу?
45. Як називається вид виробничого запасу, який визначається в межах 50 % від поточного запасу?
46. Яку назву має сукупність постійних працівників, що мають необхідну професійну підготовку та певний досвід практичної діяльності?
47. Що характеризує поняття облікова чисельність працівників?
48. Що характеризує показник співвідношення кількості звільнених з неповажних причин працівників і їх середньооблікової чисельності?
49. Яка сутність поняття «професія»?
50. Як називається вид трудової діяльності, здійснення якої вимагає відповідної підготовки?
51. Як називається вузький різновид трудової діяльності в межах професії?
52. Що становить сутність поняття «кваліфікація»?
53. Як обчислюється показник відповідності кваліфікації робітників рівню складності виконуваних ними робіт?
54. Які працівники відносяться до категорії «службовець»?
55. Яка сутність поняття «продуктивність праці»?
56. Якими показниками визначається продуктивність праці?
57. Які існують методи виміру продуктивності праці на підприємстві?
58. Який з показників є вартісним показником продуктивності праці?
59. Як називається кількість продукції, яку повинен виробити працівник за одиницю часу?
60. Як впливає на продуктивність праці збільшення випуску продукції при незмінній кількості працівників підприємства?
61. Що означає поняття «основна заробітна плата»?
62. Які складові основної заробітної плати робітника?
63. Як визначається розмір реальної заробітної плати?
64. Як визначити зміну в рівні реальної заробітної плати?
65. Які характеристики відображаються у тарифно-кваліфікаційному довіднику?
66. Які елементи входять до тарифної системи оплати праці?
67. Від чого залежить розмір погодинної заробітної плати?
68. Що означає поняття «відрядна розцінка»?
69. Як визначається основний заробіток працівника в умовах погодинної оплати праці?



70. Як визначається основний заробіток працівника в умовах відрядної оплати праці?

71. Для якої системи оплати праці є характерним встановлення розцінки відразу за весь обсяг робіт з встановленням терміну його виконання?

72. За якою ознакою витрати виробництва поділяють на постійні та змінні?

73. Що таке змінні витрати?

74. Як називають вартість матеріальних ресурсів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат?

75. Які витрати належать до фінансових витрат підприємства?

76. Що являє собою точка беззбитковості?

77. Що таке калькуляція собівартості?

78. Як називається процес визначення обсягу і структури питомих операційних витрат на виробництво і реалізацію окремих видів продукції?

79. З чого складається повна собівартість реалізованої продукції?

80. Як називається грошова оцінка товару, що відображає його споживчі властивості, витрати на його виробництво та інші параметри цінового і нецінового характеру?

81. Як називаються ціни, які встановлюються державою в особі будь-яких органів влади і управління?

82. Як визначається мінімальна ціна товару?

83. Як визначається максимальна ціна товару?

84. Що являє собою цілеспрямовано сформована сукупність об'єктів реального і фінансового інвестування відповідно до розробленої інвестиційної стратегії компанії?

85. Як називається сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, які забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та зарубіжних інвесторів?

86. Що таке реальні інвестиції?

87. Що становлять доходи від фінансових інвестицій?

88. Як класифікуються інвестиції за періодом інвестування?

89. Що таке роялті?

90. Що таке облігація?

91. Як визначається прибуток від операційної діяльності?

92. Яка сутність поняття «чистий прибуток підприємства»?

93. Що таке ефективність діяльності підприємства?

94. Що характеризує поняття «рентабельність сукупних активів»?

95. Як визначається рентабельність власного капіталу?

96. Як обчислюється рентабельність окремого виду продукції?

97. Як обчислюється рентабельність продажу продукції?

98. Яка існує залежність між рівнем рентабельності і величиною прибутку?

### *Запитання другого рівня складності*

1. Мета, завдання та напрямки діяльності підприємства. Сучасне підприємство як суб'єкт господарювання.
2. Види підприємств, їх характеристика.
3. Види об'єднань підприємств, їх характеристика.
4. Основні засоби підприємства: поняття та склад.
5. Облік основних засобів, види їх оцінки.
6. Поняття зносу та амортизації основних засобів.
7. Методи амортизації основних засобів.
8. Показники технічного стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємств.
9. Оборотні засоби підприємства: сутність, склад та структура.
10. Класифікація оборотних засобів підприємства, їх кругообіг.
11. Джерела формування оборотних засобів.
12. Нормування оборотних засобів. Види запасів, що формуються на підприємстві.
13. Показники ефективності використання оборотних засобів, порядок їх обчислення.
14. Шляхи прискорення оборотності оборотних засобів підприємств.
15. Персонал підприємства: поняття, склад і структура персоналу підприємства.
16. Облік персоналу на підприємстві.
17. Методи розрахунку необхідної чисельності окремих категорій працівників підприємства.
18. Продуктивність праці, методи її визначення.
19. Основні фактори зростання продуктивності праці на підприємствах.
20. Оплата праці, її сутність, функції та принципи організації на сучасному підприємстві. Державне регулювання оплати праці.
21. Тарифна система оплати праці, її елементи.
22. Безтарифна система оплати праці.
23. Форми та системи оплати праці.
24. Планування фонду оплати праці працівників підприємства.
25. Організація оплати праці працівників підприємства.
26. Види нарахувань на заробітну плату та утримань із заробітної плати працівників.
27. Класифікація витрат підприємства.
28. Собівартість як економічна категорія, види собівартості.
29. Поняття собівартості продукції. Калькуляція собівартості продукції.
30. Кошторис витрат на виробництво та його склад.
31. Економічний зміст і функції ціни в системі господарського механізму. Зміст цінової політики підприємства.
32. Види і структура цін на продукцію та послуги.
33. Методи формування цін як складова цінової політики підприємства.
34. Поняття доходу (виручки), формування доходів підприємства.

35. Види доходів підприємства, їх склад.
36. Прибуток підприємства, його види та функції, порядок визначення.
37. Напрямки використання прибутку підприємства.
38. Види та порядок розрахунку показників рентабельності. Напрямки підвищення прибутковості діяльності підприємства.
39. Загальна характеристика податкової системи України. Сутність, функції та види податків.
40. Загальнодержавні та місцеві податки та збори. Вплив податків на основні фінансові показники підприємства.
41. Сутність та класифікація інвестицій. Склад та структура капітальних вкладень.
42. Економічна безпека та напрямки антикризової діяльності підприємства.
43. Сутність та причини банкрутства підприємств.
44. Прогнозування банкрутства підприємств.
45. Економічний зміст санації, порядок проведення.
46. Планування та фінансування санації.

### **Список рекомендованої літератури**

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/>.
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/>.
3. Азарова А.О. Економіка підприємства. Практикум : навч. посіб. / А.О. Азарова, Л.О. Нікіфорова. – Вінниця : ВНТУ, 2016. – 215 с.
4. Болтянська Л.О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Болтянська Л.О., Андреева Л.О., Лисак О.І. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 667 с.
5. Економіка підприємства : навч. посіб. / [О.О. Гетьман та ін.]. – К. : ЦНЛ, 2019. – 488 с.
6. Економіка підприємства : навч. посіб. / [І.М. Посохов та ін.]. – Харків : НТУ «ХП», 2016. – 380 с.
7. Економіка підприємства : навч. посіб. / [В. Гринуцький та ін.]. – К. : ЦНЛ, 2020. – 304 с.
8. Економіка підприємства : навч. посіб. : практикум / [Я.С. Витвицький та ін.]. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2016. – 306 с.
9. Економіка підприємства : навчальний практикум: навч. посіб. / [О.І. Піжук та ін.]. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2016. – 337 с.
10. Економіка підприємства : магістерський курс : навчальний посібник / [Яковлева А.І. та ін.] ; за ред. проф. А.І. Яковлева, доц. Л.С. Ларки. – Харків : НТУ «ХП», 2018. – 516 с.
11. Економіка праці і соціально-трудова відносини : підручник / [О.В. Шкільов та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. О.В. Шкільова. – К. : Компринт, 2015. – 749 с

12. Економічна теорія : підручник / В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова та ін. ; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 608 с.
13. Зелінська Г.О. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. / [Г.О. Зелінська, І.В. Федорович, Т.В. Семенютіна та ін.] за ред. Г.О. Зелінської. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2016. – 222 с.
14. Іванова Н.Ю. Управлінська економіка : навч. посіб. / Н.Ю. Іванова, Т.К. Кузнецова, Н.М. Соколова. – К. : Логос, 2016. – 130 с.
15. Кулик Т.П. Організація, планування і управління виробництвом : навч. посіб. / Т.П. Кулик. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. – 232 с.
16. Кузьмин В.М. Економіка підприємства та управлінська економіка : практикум / В.М. Кузьмин. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. – 51 с.
17. Лойко В.В. Економіка підприємства : навч. посіб. / В.В. Лойко, Т.П. Макаровська. – К. : КНУТД, 2015. – 267 с.
18. Метошоп, І.М. Економіка і фінанси підприємства : навч. посіб. Ч. 1 / І.М. Метошоп, Н.І. Ящеріцина. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2017. – 291 с.
19. Національна економіка : пошук ефективних механізмів господарювання : монографія ; під ред. В.П. Дубіщева. – Полтава : ПолтНТУ, 2016. – 279 с.
20. Прикладна економіка : навч. посіб. / [Б.О. Язлюк та ін.]. – Тернопіль : Крок, 2016. – 288 с.
21. Сисоліна Н.П. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств : навч. посіб. / Н.П. Сисоліна, Г.В. Савеленко, Л.П. Василенко. – Кіровоград : Лисенко В.Ф., 2015. – 280 с.
22. Словник економіста та підприємця / А.М. Туренко, І.А. Дмитрієв, О.С. Іванілов, І.Ю. Шевченко. – Харків : ХНАДУ, 2018. – 340 с.
23. Суліма Н.М. Економіка і фінанси підприємства : підручник / Н.М. Суліма, Л.М. Степасюк, О.В. Величко. – К. : Компринт, 2015. – 465 с.
24. Управління персоналом та економіка праці : навч. посіб. / [М.І. Погорелов та ін.] ; за ред. проф. Погорелова М. І. – Харків : НТУ «ХП», 2015. – 521 с.
25. Федішин М.П. Економіка підприємства : навч.-метод. посіб. / М.П. Федішин. – Чернівці : Наші книги, 2015. – 327 с.
26. Яркіна Н.М. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н.М. Яркіна. – Вид. 2-ге перероб. і доп. – К. : Ліра-К, 2017. – 600 с.

## 2. ДИСЦИПЛІНА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

1. Світове господарство як система. Міжнародна економічна система. Взаємодія національних економік і їх зростаюча конвергенція. Ядро міжнародної економічної системи та його конфігурація. Міжнародний поділ праці як рушійна сила інтернаціоналізації виробництв. Особливості форм міжнародних економічних відносин та рівні їх реалізації у ХХІ ст. Вплив

середовища міжнародних економічних відносин на бізнес-діяльність. Організація, суб'єкти і види міжнародної економічної діяльності.

2. Міжнародна торгівля та рівновага світового попиту і пропонування. Мотиваційні чинники та показники міжнародної торгівлі. Види та методи міжнародної торгівлі. Трансформація світового ринку товарів та послуг. Особливості ціноутворення на світовому ринку. Науково-технологічний обмін як дієвий засіб міжнародного трансферу знань. Регулятивні механізми міжнародної торгівлі. Державне стимулювання експорту в реалізації національних інтересів країн на світовому ринку. Роль Світової організації торгівлі у функціонуванні глобальної торговельної системи. Потенційні можливості України в нарощуванні конкурентних позицій на світовому ринку товарів та послуг.

3. Міжнародний рух інвестиційного капіталу і виробнича діяльність. Сучасні особливості міжнародного руху капіталу. Прямі інвестиції як ключовий ресурс транснаціональної бізнес-діяльності. Міжнародне портфельне інвестування. Вплив інвестиційного клімату на міжнародне інвестування. Інвестиційна транснаціоналізація економіки України. Інститути регулювання інвестиційно-виробничого співробітництва країн.

4. Міжнародні кредитно-фінансові відносини в геоекономічному просторі. Міжнародний кредит: джерела, обсяги, спрямування. Офіційна міжнародна допомога розвитку як особливий вид зовнішнього фінансування національних економік. Євроринки та специфіка їх функціонування. Сутність і структура світового фінансового ринку. Проблема зовнішньої заборгованості країн та способи її розв'язання. Місія та функції міжнародних кредитно-фінансових організацій. Співробітництво України з міжнародними кредитно-фінансовими організаціями та управління зовнішнім боргом.

5. Трансформація світового ринку праці та міжнародні міграційні процеси. Сутність і сучасна сегментація світового ринку праці. Ключові напрями модифікації світового ринку праці за умов глобалізації. Характер, причини та сучасні особливості міжнародної трудової міграції. Глобальні центри акумуляції трудових мігрантів. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції. Регулювання міжнародних міграційних потоків. Участь України в міжнародних міграційних процесах: масштаби, відповідність національним інтересам та перспективи.

6. Валютний механізм функціонування сучасного світового господарства. Світова валютна система та її структура. Валюта в міжнародних відносинах і умови її конвертованості. Еволюція світової валютної системи. Європейська валютна система як основа монетарної інтеграції в ЄС. Формування попиту та пропонування на світових валютних ринках. Механізм здійснення валютних операцій та їх різновиди. Становлення та розвиток валютного ринку України.

7. Міжнародні розрахунки та їх відображення в платіжних балансах країн. Сутність і організаційні засади проведення міжнародних розрахунків. Типи та види міжнародних розрахунків. Форми міжнародних розрахунків і їх переваги. Взаємозв'язок платіжного балансу та макроекономічної динаміки.

Механізми підтримання стійкої рівноваги платіжного балансу. Платіжний баланс як засіб оптимізації зовнішньоекономічних відносин України.

8. Міжнародна регіональна економічна інтеграція. Сутність, передумови та фактори регіональної економічної інтеграції. Різномірний характер міжнародної регіональної економічної інтеграції та її форми. Європейський Союз як лідер регіональної економічної інтеграції. Північноамериканська модель міждержавної інтеграційної взаємодії. Особливості інтеграційних процесів у Латинській Америці. Специфіка інтеграційних зв'язків між країнами азійського мегарегіону. Проблеми налагодження міждержавних інтеграційних зв'язків на Африканському континенті.

9. Глобалізація економічного розвитку: тенденції, асиметрії, регулювання. Сутність і рушійні сили економічної глобалізації. Характер і міра залучення країн у глобальний економічний простір. ТНК як локомотив економічної глобалізації. Асиметрії розвитку фінансового глобалізму. Нові гравці глобального фінансового ринку. Глобальні проблеми людства та способи їх розв'язання. Формування нового міжнародного економічного порядку. Регуляторна система глобального економічного розвитку. Глобальні та регіональні параметри економічного розвитку України.

## **Орієнтовні запитання для атестаційного екзамену**

### *Запитання першого рівня складності*

1. Які методи досліджень використовує міжнародна економіка?
2. Що вивчає міжнародна макроекономіка?
3. Що означає міжнародна спеціалізація виробництва у міжнародній економіці?
4. Що таке мала відкрита економіка?
5. Що таке велика відкрита економіка?
6. Яка національна економіка є автаркією?
7. Які групи країн виділяє Міжнародний валютний фонд за рівнем соціально-економічного розвитку?
8. Яку зовнішньоторговельну політику називають фритредерством?
9. Яку зовнішньоторговельну політику називають політикою протекціонізму?
10. Які розрізняють види протекціонізму у міжнародній економіці?
11. Як називається показник, який характеризує рівень відкритості національної економіки?
12. Якій теорії факторам виробництва притаманна міжнародна мобільність?
13. Які фактори виробництва мають високий ступінь міжнародної мобільності?
14. Які фактори виробництва мають низький ступінь міжнародної мобільності?
15. Які існують методи налагодження коопераційних зв'язків?
16. Які операції належать до основних зовнішньоекономічних операцій?

17. Що відносять до міжнародних послуг?
18. Що таке міжнародний рух підприємницького капіталу?
19. Що таке міжнародний рух позикового капіталу?
20. Що означає перевищення ВВП над ВВП?
21. Як називається економічне зростання, за якого збільшення реального ВВП відбувається за рахунок розширення виробництва економічних благ, що експортує країна?
22. Що таке міжнародні портфельні інвестиції?
23. Що таке міжнародні прямі інвестиції?
24. Які країни переважно здійснюють міжнародні прямі інвестиції?
25. Що належить до правових інструментів міжнародної передачі технологій?
26. Що таке міжнародний франчайзинг?
27. Що таке патент?
28. Що таке міжнародна патентна угода?
29. Що таке ліцензія?
30. Що таке міжнародна ліцензійна угода?
31. Що передбачає генеральна ліцензія?
32. Що таке ліцензіат?
33. Яка угода не належить до форм міжнародної передачі технологій?
34. Що таке ноу-хау?
35. Що таке реекспорт?
36. Що таке реінвестиції?
37. Які корпорації належать до транснаціональних корпорацій? 3. Як називають теорію міжнародної торгівлі Семюелсона–Джонса?
38. У чому полягає теорема Гекшера–Оліна?
39. У чому полягає теорема Гекшера–Оліна–Семюелсона?
40. Як називають теорію міжнародної торгівлі С. Ліндера?
41. З якої теореми міжнародної торгівлі випливає твердження, що збільшення експорту за рахунок використання відносно надлишкового фактору призведе до зменшення виробництва у тих галузях, у яких цей фактор є відносно дефіцитним?
42. До якого з визначників конкурентних переваг країни у моделі «національного ромба» М. Портера належать нагромаджені ресурси знань та інформації?
43. Хто є автором теорії «життєвого циклу продукту»?
44. Який інструмент зовнішньоторговельної політики забороняють правила СОТ?
45. За яких умов країна має абсолютну перевагу у виробництві продукту?
46. Як змінились товарні умови торгівлі для країни, якщо ціни на товари, які країна експортує, зросли на 10,5 %, а на товари, які вона імпортує, – на 15,5 %?
47. За яких умов поліпшення умов торгівлі внаслідок зниження ціни імпорту змусить країну збільшити видатки на імпорт?
48. Як збільшиться обсяг імпорту товару при зростанні ціни імпортного

товару на 10 % при значенні показника еластичності попиту на імпорт  $|E_m| = 2,0$ ?

49. За яких умов поліпшення умов торгівлі внаслідок зниження ціни імпорту на 1 % за інших рівних умов змусить країну збільшити видатки на імпорт більше ніж на 1 %?

50. За яких умов зниження ціни імпорту на 1 % за інших рівних умов змусить країну збільшити видатки на імпорт менше ніж на 1 %?

51. За яких умов зниження ціни імпорту на 1 % за інших рівних умов змусить країну збільшити видатки на імпорт на 1 %?

52. Як може вплинути на фізичний обсяг експорту та імпорту України зниження ціни гривні з 20 до 15 центів США?

53. Чи правильним є твердження щодо міжнародного поділу праці: це вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін між ними випущеною продукцією?

54. Як називають ситуацію, коли один і той самий товар може бути трудомістким у працenasиченій країні і капіталомістким у капіталонасиченій країні (в умовах значної еластичності взаємозамінюваності факторів виробництва)?

55. Чи правильним є твердження: країна спеціалізується на виробництві тих товарів, які вона здатна виробляти з нижчою альтернативною вартістю?

56. Чи є правильним твердження: для окремо взятої країни вигідним є імпортозаміщувальне зростання всередині країни та експортоорієнтоване зростання в решті світу?

57. Чи правильним є твердження: коли експортні ціни зростають швидше за імпортні, то за кожну одиницю свого експорту країна може отримати менше імпортних товарів?

58. Чи правильним є твердження: унаслідок конкуренції граничні витрати заміщення одного ресурсу іншим у країн – торговельних партнерів вирівнюються?

59. Чи правильним є твердження: у фіксований митною статистикою обсяг експорту товарів не входить реекспорт, а у обсяг імпорту – реімпорт?

60. Чи правильним є твердження: сума реекспорту та реімпорту становить зовнішньоторговельний оборот країни?

61. Чи знижують ціни у вітчизняній економіці протекціоністські заходи?

62. Яка країна має найбільші вигоди на світовому ринку?

63. Як називається показник, який обчислюють як відношення величини імпорту товару до обсягу його споживання у країні?

64. Що означає показник обсягу виробленої продукції, який країна може продати на світовому ринку без будь-якої шкоди для задоволення своїх внутрішніх потреб?

65. Як називають ситуацію у міжнародній торгівлі, коли виграш однієї країни неминуче означає програш її торговельного партнера?

66. За допомогою якого знаряддя торговельної політики уряд встановлює вимогу щодо частки кінцевого товару, яку обов'язково повинні виробити



вітчизняні фірми?

67. Які інструменти належать до фінансових немитних знарядь державного регулювання зовнішньої торгівлі?

68. Які знаряддя торговельної політики належать до прихованих методів регулювання зовнішньої торгівлі?

69. До якої групи знарядь зовнішньоторговельної політики належить ліцензування?

70. У чому полягає фіскальна функція регулювання зовнішньої торгівлі?

71. Які види мита виділяють за об'єктом оподаткування?

72. Що таке змінне мито?

73. Яка відмінність між імпорними митом і квотою?

74. У чому відмінність між імпорними митом і внутрішньою субсидією?

75. Як називається мито, яке застосовує країна-імпортер певного товару для нейтралізації переваг, які здобувають іноземні виробники, використовуючи прямо чи опосередковано субсидії?

76. Як називають фінансову допомогу та різноманітні фінансові пільги, які надає держава вітчизняним виробникам товарів, що конкурують з імпортом?

77. Який спосіб визначення ставки мита є комбінованим?

78. Який спосіб визначення ставки мита є адвалорним?

79. Які є наслідки скасування мита на імпортований товар?

80. Який ефект виникає у випадку запровадження урядом країни імпортової квоти?

81. Який наслідок політики встановлення країною контролю над зовнішньою торгівлею з тим, щоб знизити дефіцит платіжного балансу?

82. Що таке тарифна ескалація?

83. Що таке демпінг?

84. Які є види демпінгу?

85. Що збільшує пропозицію іноземної валюти?

86. Що означає девальвація національної валюти?

87. Що відображає номінальний валютний курс, який встановлюється на підставі паритету купівельної спроможності?

88. Що відображає реальний валютний курс?

89. За яких умов збільшиться активне сальдо платіжного балансу України?

90. Який інструмент є прямим інструментом еміграційної політики держави?

91. Що є непрямим інструментом еміграційної політики держави?

92. Як називають виїзд працездатних громадян із країни за кордон?

93. Що таке рееміграція?

94. Що таке кількісне квотування імміграції робочої сили?

95. Як називають інтеграційне об'єднання, у якому скасовують мито в торгівлі між країнами-учасницями і запроваджують єдине мито щодо товарів третіх країн?

96. Як називають форму міждержавної економічної інтеграції, яка

поєднує принципи митного союзу з проведенням єдиної економічної політики?

97. Як називають міжнародну асоціацію держав, утворену після Другої світової війни, що надає позики в іноземній валюті країнам із тимчасовим дефіцитом платіжного балансу для підтримання валютних курсів?

98. Як називають банк, який надає (і гарантує) позики менш розвинутим країнам для сприяння їх економічному зростанню?

99. Яка з країн – членів ЄС не належить до зони євро?

100. Які країни є членами Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК)?

### *Запитання другого рівня складності*

1. Міжнародна економіка як підсистема світового господарства.
2. Світове господарство: основні риси та структура.
3. Теорії міжнародної торгівлі.
4. Засоби регулювання міжнародної торгівлі. Митно-тарифні інструменти торговельної політики.
5. Нетарифні інструменти торговельної політики.
6. Лібералізація як провідна тенденція сучасної міжнародної торгівлі.
7. Причини та сучасні особливості міжнародної трудової міграції.
8. Регулювання міжнародної міграції робочої сили.
9. Сутність, чинники, форми, показники та сучасні особливості міжнародного руху капіталу.
10. Прямі та портфельні іноземні інвестиції.
11. Сутність, функції та форми міжнародного кредитування.
12. Міжнародний науково-технологічний обмін.
13. Валюта та валютні курси. Теорії валютного курсу.
14. Платіжний баланс та його структура.
15. Становлення міжнародної валютної системи.
16. Європейська валютна система. Монетарна інтеграція ЄС.
17. Міжнародні валютно-фінансові інститути: Міжнародний валютний фонд, Група Світового банку.
18. Етапи, форми та сучасні особливості міжнародної економічної інтеграції.
19. Європейська економічна інтеграція.
20. Особливості економічної інтеграції в країнах Північної та Південної Америки.
21. Інтеграційні процеси у країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону.
22. Сутність, чинники, форми прояву та показники глобалізації міжнародної економіки.
23. Міжнародний поділ праці як рушійна сила інтернаціоналізації виробництва.
24. Організація, суб'єкти і види міжнародної економічної діяльності.
25. Мотиваційні чинники та показники міжнародної торгівлі.
26. Особливості ціноутворення на світовому ринку.
27. Науково-технологічний обмін як дієвий засіб міжнародного трансферу знань.

28. Державне стимулювання експорту в реалізації національних інтересів країн на світовому ринку.
29. Роль Світової організації торгівлі у функціонуванні глобальної торговельної системи.
30. Прямі іноземні інвестиції як ключовий ресурс транснаціональної бізнес-діяльності.
31. Міжнародне портфельне інвестування.
32. Інвестиційна транснаціоналізація економіки України.
33. Міжнародний кредит: джерела, обсяги, спрямування.
34. Офіційна міжнародна допомога розвитку як особливий вид зовнішнього фінансування національних економік.
35. Євроборони та специфіка їх функціонування.
36. Сутність і структура світового фінансового ринку.
37. Проблема зовнішньої заборгованості країн та способи її розв'язання.
38. Співробітництво України з міжнародними кредитно-фінансовими організаціями та управління зовнішнім боргом.
39. Сутність і сучасна сегментація світового ринку праці.
40. Ключові напрями модифікації світового ринку праці за умов глобалізації.
41. Характер, причини та сучасні особливості міжнародної трудової міграції.
42. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції.
43. Регулювання міжнародних міграційних потоків.
44. Участь України в міжнародних міграційних процесах: масштаби та перспективи.
45. Валюта в міжнародних відносинах і умови її конвертованості.
46. Еволюція світової валютної системи.
47. Формування попиту та пропонування на світових валютних ринках.
48. Механізм здійснення валютних операцій та їх різновиди.
49. Форми міжнародних розрахунків і їх переваги.
50. Взаємозв'язок платіжного балансу та макроекономічної динаміки.
51. Механізм підтримання стійкої рівноваги платіжного балансу.
52. Міжнародна регіональна економічна інтеграція.
53. Північноамериканська модель міжнародної інтеграційної взаємодії.
54. Особливості інтеграційних процесів у Латинській Америці.
55. Специфіка інтеграційних зв'язків між країнами азійського мегарегіону.
56. Проблеми налагодження міжнародних інтеграційних зв'язків на Африканському континенті.
57. Глобалізація економічного розвитку: тенденції, асиметрії, регулювання.
58. Глобальні проблеми людства та способи їх розв'язання.
59. Формування нового міжнародного економічного порядку.
60. Регуляторна система глобального економічного розвитку.

### Список рекомендованої літератури

1. Борисова Т.М. Міжнародна конкуренція : навч. посіб. / Т.М. Борисова, Г.В. Ціх. – Тернопіль : ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2016. – 162 с.
2. Глобальна економіка : навчальний посібник [Електронний ресурс] / О.В. Кот, О.А. Круглова, Л.Л. Носач, Л.О. Чернишова, К.Ю. Величко, О.І. Печенка. – Електрон. дані. – Харків : ХДУХТ, 2019. – 141 с.
3. Глобальна економіка : навч.-метод. посіб. для студентів екон. напрямів підгот. усіх форм навчання / Радзієвська Світлана Олександрівна ; Держ. екон.-технол. ун-т трансп., Каф. «Економічна теорія». – К. : СІК ГРУП Україна, 2017. – 367 с.
4. Глобальна економіка : навч. посіб. / [Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Т.В. Кальченко, Н.М. Рябець, І.В. Тимків та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. Д.Г. Лук'яненка. – К. : КНЕУ, 2017. – 164.
5. Глобальна економіка : навч. посіб. для студентів зі спец. «Економіка», «Маркетинг», «Облік і оподаткування» / [С.І. Архієреєв та ін.] ; за ред. проф. С.І. Архієреєва ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». – Харків : Вид-во Іванченка І.С., 2018. – 187 с.
6. Глобальна економіка : навч. посіб. / О.В. Довгаль, У.Я. Андрусів, О.В. Ткаліч, О.С. Павленко. – Івано-Франківськ : ФОП Супрун В.П., 2019. – 262 с.
7. Глобальна економіка : навч. посіб. / І.І. Вініченко [та ін.]. – К. : ДКС центр, 2019. – 227 с.
8. Глобальна економіка : навч. посіб. / В.В. Липов ; Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця ; К. : ЦУЛ, 2018. – 437, [1] с.
9. Гронтковська Г.Е. Міжнародна економіка : навч. посіб. / Г.Е. Гронтковська, О.І. Ряба, А.М. Венцурик. – К. : ЦУЛ, 2017. – 384 с.
10. Дахно І.І. Міжнародне економічне право : навч. посіб. / І.І. Дахно, В.М. Алієва-Барановська. – К. : ЦНЛ, 2016. – 367 с.
11. Дахно І.І. Зовнішньоекономічна діяльність–3 / За ред. д.е.н., проф. І.І. Дахна / І.І. Дахно, В.М. Алієва-Барановська, – К. : «Центр учбової літератури», 2018. – 356с.
12. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка : в питаннях та відповідях : підручник / Ю.Г. Козак. – К. : ЦУЛ, 2017. – 228 с.
13. Кузьмін О.Є. Глобальна економіка : навч. посіб. / Кузьмін О.Є., Пирог О.В., Литвин І.В. – Львів : Львів. політехніка, 2016. – 297 с.
14. Міжнародна економіка : підручник / Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон та ін. – 3-тє вид., перероб. та допов. – К. : ЦУЛ, 2017. – 559 с.
15. Міжнародна макроекономіка : теорія і практика регулювання : навч. посіб. / [Босак А.О. та ін.]. – Львів : Міські інформ. системи, 2016. – 206 с..
16. Міжнародні економічні відносини та менеджмент в умовах посилення глобалізаційних процесів : навч. посіб. / І.М. Бутко, М.П. Бутко, Ж.В. Дерій та ін. ; за ред. С.М. Шкарлета та М.П. Бутка. – К. : ЦУЛ, 2017. – 527 с.

17. Рокоча В.В. Міжнародний менеджмент : навч. посіб. / В.В. Рокоча, Б.М. Одягайло, В.І. Терехов. – К. : ВНЗ «Ун-т економіки та права «КРОК», 2016. – 170 с.

18. Рокоча В.В., Одягайло Б.М., Терехов В.І. Гоекономіка та глобальні стратегії українського бізнесу (антикризовий аспект) : навчальний посібник / В.В. Рокоча, Б.М. Одягайло, В.І. Терехов. – К. : ВНЗ «Ун-т економіки та права «КРОК», 2017. – 352 с.

19. Світова економіка : підручник / за ред. О.І. Шниркова, В.І. Мазуренка, О.І. Рогача. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. – 616 с.

20. Федорак В.І. Міжнародні транспортні перевезення : навч. посіб. / В.І. Федорак, О.Я. Савчук. – К. : ВНЗ «Ун-т економіки та права «КРОК», 2016. – 227 с.

### 3. ДИСЦИПЛІНА «МІКРОЕКОНОМІКА»

1. Мікроекономіка: предмет та методи дослідження. Виникнення та основні етапи розвитку мікроекономіки. Мікроекономіка як важлива складова економічної теорії. Взаємозв'язок мікро- та макроекономіки. Мікросистема та її суб'єкти: індивід, домогосподарство, фірма, держава. Господарюючі суб'єкти. Види виробничих ресурсів, які використовуються в економіці. Обмеженість ресурсів та необхідність вибору. Основні види виборів, що їх здійснюють окремі господарюючі суб'єкти. Крива виробничих можливостей та проблеми здійснення вибору, ефективності використання ресурсів, альтернативної вартості. Координація виборів. Методи дослідження мікроекономіки: загальноекономічні та специфічні. Позитивна та нормативна мікроекономіка. Функції мікроекономіки.

2. Основи аналізу попиту, пропозиції та їх взаємодії. Величина попиту та попит. Закон попиту. Крива попиту. Функція попиту. Нецінові детермінанти попиту. Індивідуальний та ринковий попит. Пропозиція та функція пропозиції. Закон пропозиції. Крива пропозиції. Зміна величини пропозиції та пропозиції. Нецінові детермінанти пропозиції. Індивідуальна та ринкова пропозиція. Взаємодія попиту та пропозиції. Ринкова рівновага. Рівноважні ціна та обсяг. Статична та динамічні моделі ринкової рівноваги. Часткова рівновага. Загальна рівновага. Вплив зміни попиту та пропозиції на ринкову рівновагу, зміну рівноважних цін та обсягів виробництва. Виграш (надлишок) споживача. Виграш (надлишок) виробника. Загальний виграш від торгівлі покупців та продавців. Втручання держави в ринкові процеси. Суперечливі наслідки державного регулювання цін.

3. Еластичність попиту і пропозиції. Практичне значення еластичності. Концепція еластичності. Коефіцієнт еластичності як показник відсоткових змін. Точкова та дугова еластичність. Еластичність попиту за чинниками впливу: за власною ціною блага, за доходом, перехресна еластичність. Взаємозв'язок між ціною та доходом за різної цінової еластичності попиту. Еластичність попиту за ціною товарів субститутів та компліментів (перехресна еластичність).

Еластичність попиту за доходами споживача. Еластичність пропозиції за власною ціною блага, чинники, що її визначають. Еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва праці та капіталу. Значення еластичності для прогнозування ринкових процесів.

4. Теорія граничної корисності та поведінка споживача. Поведінка споживача та формування попиту. Потреби та корисність. Економічні блага та їх види. Корисність як основна складова споживчого вибору, кардиналістський та ординалістський підходи до її аналізу. Раціональна поведінка споживача. Корисність сукупна, середня та гранична. Функція корисності. Процес споживання та зміни сукупної та граничної корисності. Закон спадної граничної корисності (перший закон Госсена) та закон попиту. Рівновага споживача з кардиналістських позицій. Гранична корисність та правило максимізації корисності, другий закон Госсена. Особливості споживчого попиту. Позитивні та негативні сіткові зовнішні ефекти.

5. Ординалістська теорія поведінки споживача. Вибір споживача з ординалістських позицій. Уподобання споживача. Припущення щодо системи уподобань. Криві байдужості (індиферентності), карта кривих байдужості, їх властивості, види. Гранична норма заміщення благ. Обмеження споживача. Бюджет споживача, ціни на споживчі товари та бюджетна лінія. Властивості бюджетної лінії. Рівновага споживача. Рівняння споживчого вибору. Модель раціонального споживчого вибору.

6. Аналіз поведінки споживача. Реакція споживача на зміну його доходу. Крива «дохід-споживання». Криві Енгеля, їх економічний зміст. Криві Енгеля за Торнквістом. Реакція споживача на зміну цін товарів. Крива «ціна-споживання». Побудова кривої індивідуального попиту споживача. Ефект заміщення, ефект доходу та споживчий вибір. Ефекти доходу та заміщення, їх дія щодо товарів нормальних, другорядних, товари Гіффена.

7. Теорія виробництва. Підприємство як суб'єкт ринку та виробничо-ринкова система. Мотивація поведінки фірми, підприємства. Основи теорії виробництва. Виробнича функція та її властивості. Способи побудови виробничої функції (табличний, графічний, алгебраїчний). Виробництво з одним змінним ресурсом. Однофакторна виробнича функція. Поняття сукупного (валового), середнього, граничного продукту, їх взаємозалежність. Виробництво з двома змінними входними ресурсами. Двофакторна виробнича функція. Ізокванта та її властивості. Гранична норма технологічного заміщення. Види ізоквант. Розширення виробництва та ефект масштабу виробництва: постійний, додатний, від'ємний.

8. Витрати виробництва. Мінімізація витрат виробником. Економічний підхід до визначення витрат виробництва. Явні (зовнішні, облікові) та неявні витрати (внутрішні). Витрати виробництва у короткому періоді. Постійні та змінні витрати. Сукупні, середні, граничні витрати (таблична, графічна, аналітична інтерпретація). Закон спадної віддачі та динаміка середніх (сукупних, змінних), граничних витрат. Взаємозалежність витрат. Витрати виробництва у довгостроковому періоді: сукупні, середні та граничні. Крива довгострокових та середніх витрат. Взаємозв'язок короткострокових та

довгострокових витрат. Оптимальна комбінація факторів виробництва. Правило найменших витрат. Закон заміни факторів виробництва. Ізокоста, її властивості. Рівновага виробника: алгебраїчна, графічна та економічна інтерпретація. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми.

9. Фірма в різних ринкових структурах. Прибуток як головна мета функціонування фірми. Поняття ринкової структури. Критерії розмежування ринкових структур. Основні типи ринкових структур: досконала конкуренція, монополія, монополістична конкуренція, олігопольна конкуренція. Ідеальні та реальні ринкові структури. Прибуток як головна мета функціонування фірми. Цілі фірми та її обмеження. Поняття загального (сукупного, валового), середнього та граничного доходу (виторгу). «Нормальний» прибуток як елемент внутрішніх витрат. Умови максимізації прибутку: сукупний та граничний аналіз. Оптимальний обсяг виробництва. Рівновага фірми. Вплив зміни ринкової ціни на умови прибутковості, беззбитковості та збитковості фірми. Умови мінімізації збитків фірмою в короткому періоді. Універсальність правил для фірм в різних ринкових структурах.

10. Ринок досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Особливості ціноутворення на ринку. Крива попиту на продукцію конкурентної фірми. Умови максимізації прибутку, мінімізації збитків конкурентною фірмою, визначення рівноважного обсягу виробництва в короткому періоді. Пропозиція фірми і галузі у короткотривалому періоді. Короткострокова рівновага фірми та галузі. Ринок досконалої конкуренції у довгостроковому періоді. Ефективність ринку досконалої конкуренції.

11. Монопольний ринок. Монопольний ринок. Основні види монополії. Модель «чистої» монополії. Умови максимізації прибутку на монопольному ринку. Особливості визначення монополістом ціни та обсягу виробництва. Крива попиту, крива граничного доходу монополіста. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Мінімізація збитків монополістом. Пропозиція монополіста та особливості її формування. Цінова дискримінація. Довгострокова монопольна рівновага. Монопольна влада, її показники. Економічні наслідки монополізації. Порівняльна оцінка конкурентного і монопольного ринків. Обмеження монопольної влади над ринком, антимонопольна політика.

12. Монополістичний ринок та олігополія. Ринкова поведінка монополістичного конкурента. Методи конкуренції. Диференціація продукту. Визначення ціни та обсягу виробництва фірмою в умовах монополістичної конкуренції. Короткострокова та довгострокова рівновага монополістичної фірми. Монополістична конкуренція та ефективність, порівняльний аналіз з іншими ринковими структурами. Теорія олігополії. «Дилема в'язня». Стратегічна поведінка фірм на олігополістичному ринку, взаємозалежність. Основні моделі олігополістичного ціноутворення (моделі «ламаної» кривої попиту, лідерства в цінах, ціноутворення за принципом «витрати плюс»). Порівняльна характеристика ринкових структур.

13. Попит на фактори виробництва, його похідний характер. Ринки факторів виробництва. Ціноутворення на ринках ресурсів, його значення. Функціональний розподіл доходів. Похідний характер попиту на ресурси. Зміна обсягу попиту та попиту на ресурс. Еластичність попиту на ресурс, чинники що її визначають. Ринки факторів виробництва з досконалою та недосконалою конкуренцією. Похідний характер попиту на ресурси та принцип їх оплати. Гранична доходність ресурсу. Граничні витрати на ресурс. Основні правила попиту на ресурси та їх використання. Правила оптимального сполучення ресурсів, що мінімізує витрати та максимізує прибуток. Універсальність правил для ринків з досконалою та недосконалою конкуренцією.

14. Ринок праці і зарплата. Ринок праці. Заробітна плата – як ціна ресурсу праці. Номінальна та реальна зарплата. Похідний характер попиту на працю. Правила попиту на ресурс та використання ресурсу і обґрунтування рішення про найм робітників. Ринки праці з досконалою конкуренцією. Ринкова пропозиція праці на досконало конкурентному ринку. Обґрунтування вибору робітника щодо праці і відпочинку. Формування індивідуальної пропозиції праці. Рівновага на ринку праці. Ринок праці з недосконалою конкуренцією. Монополія попиту на працю, моносонічний ринок праці. Наслідки монополізації. Монополія пропозиції праці, роль профспілок на ринку праці. Двостороння монополія на ринку праці. Диференціація зарплати. Вирівнювальні відмінності в оплаті праці.

15. Ринок капіталу і природних ресурсів. Капітал як фактор виробництва, ресурс довгострокового використання. Форми капіталу. Дохід на капітал. Прибуток, позичковий відсоток, норма (ставка) відсотку, номінальна та реальна ставки відсотку. Пропозиція капіталу та заощадження домогосподарств. Вибір домогосподарств між поточним і майбутнім споживанням. Попит на капітал і інвестиції. Мета інвестицій. Вигоди від використання інвестицій та їх вартість для фірми. Дисконтування та прийняття інвестиційного рішення фірмою. Поняття дисконтованої величини. Показники теперішньої та майбутньої вартості у прийнятті інвестиційних рішень. Дисконтована вартість і ринкова ціна капітального ресурсу. Обґрунтування інвестиційних рішень фірмою. Рівновага на ринку капіталу. Формування процентної ставки як рівноважної ціни. Особливості землі як фактору виробництва. Ринок природних ресурсів (землі). Специфіка формування пропозиції та попиту на землю. Рента. Ціна землі.

## **Орієнтовні запитання для атестаційного екзамену**

### *Запитання першого рівня складності*

1. Що відображає крива виробничих можливостей?
2. Хто є основними суб'єктами мікроекономіки?
3. Що відображає закон попиту?
4. Що відбувається, якщо ціна товару підвищується?
5. Що відбувається, якщо збільшуються доходи споживача?
6. Що показує кожна точка на кривій попиту?



7. Який термін відображає бажання споживачів придбати деяке благо?
8. Між якими мікроекономічними показниками існує обернений зв'язок?
9. Що показує коефіцієнт цінової еластичності попиту?
10. Що завжди максимізує споживач відповідно до теорії поведінки споживача?
11. Що собою являє ринковий (сукупний) попит?
12. Від чого не залежить величина споживчого надлишку?
13. За допомогою чого графічно відображається взаємозв'язок між можливими варіантами сполучень факторів виробництва та заданим обсягом продукції?
14. Що ілюструє ізокванта?
15. Що відбувається, коли на графіку крива загального продукту сягає максимуму?
16. Що собою являє середній продукт змінного фактора?
17. Що означає досягнення максимального обсягу випуску продукції при певній технології?
18. Яку назву має крива, що показує усі можливі варіанти комбінації факторів виробництва, використання яких призводить до однакового випуску продукції?
19. В чому полягає особливість економічного прибутку?
20. Яке визначення граничних витрат?
21. Яке визначення постійних витрат фірми?
22. Що не відноситься до детермінант попиту?
23. У якому випадку загальний дохід підприємця збільшиться?
24. Яка основна мета споживача?
25. Що собою являє оптимальний вибір споживача?
26. Яку назву має лінія, що характеризує можливості споживача придбати товари?
27. Яку назву мають фактори, що визначають формування і зміну попиту на товари або послуги?
28. Коли попит на товар еластичний?
29. Що означає, коли цінова еластичність попиту для товару дорівнює 0,5?
30. Як називаються товари, якщо при збільшенні ціни іншого товару попит на нашу продукцію збільшується?
31. Які з витрат є прикладом змінних витрат для фірми?
32. Як можна визначити середні постійні витрати?
33. Як пов'язані між собою еластичність попиту та еластичність пропозиції?
34. Як відреагує крива попиту на малоцінні товари при збільшенні доходу споживачів?
35. Що означає нееластична пропозиція?

### *Запитання другого рівня складності*

1. Мікроекономіка як важлива складова економічної теорії.
2. Мікросистема та її суб'єкти: індивід, домогосподарство, фірма, держава.
3. Види виробничих ресурсів, які використовуються в економіці.
4. Обмеженість ресурсів та необхідність вибору.
5. Крива виробничих можливостей та проблеми здійснення вибору.
6. Методи дослідження мікроекономіки: загальноекономічні та специфічні.
7. Позитивна та нормативна мікроекономіка. Функції мікроекономіки.
8. Функція попиту. Нецінові детермінанти попиту. Індивідуальний та ринковий попит.
9. Пропозиція та функція пропозиції. Закон пропозиції. Крива пропозиції.
10. Нецінові детермінанти пропозиції. Індивідуальна та ринкова пропозиція.
11. Взаємодія попиту та пропозиції. Ринкова рівновага.
12. Вплив зміни попиту та пропозиції на ринкову рівновагу, зміну рівноважних цін та обсягів виробництва.
13. Виграш (надлишок) споживача.
14. Виграш (надлишок) виробника.
15. Втручання держави в ринкові процеси.
16. Суперечливі наслідки державного регулювання цін.
17. Концепція еластичності. Коефіцієнт еластичності як показник відсоткових змін.
18. Значення еластичності для прогнозування ринкових процесів.
19. Поведінка споживача та формування попиту.
20. Потреби та корисність. Економічні блага та їх види.
21. Корисність як основна складова споживчого вибору. Раціональна поведінка споживача.
22. Корисність сукупна, середня та гранична. Функція корисності.
23. Особливості споживчого попиту. Позитивні та негативні сіткові зовнішні ефекти.
24. Вибір споживача з ординалістських позицій.
25. Криві байдужості (індиферентності), карта кривих байдужості, їх властивості, види.
26. Обмеження споживача. Бюджет споживача, ціни на споживчі товари та бюджетна лінія.
27. Властивості бюджетної лінії. Рівновага споживача.
28. Реакція споживача на зміну його доходу. Крива «дохід-споживання».
29. Реакція споживача на зміну цін товарів. Крива «ціна-споживання».
30. Ефект заміщення, ефект доходу та споживчий вибір.
31. Підприємство як суб'єкт ринку та виробничо-ринкова система.
32. Мотивація поведінки фірми, підприємства.
33. Основи теорії виробництва. Виробнича функція та її властивості.

34. Виробництво з одним змінним ресурсом. Однофакторна виробнича функція.
35. Виробництво з двома змінними вхідними ресурсами. Двофакторна виробнича функція.
36. Ізокванта та її властивості. Гранична норма технологічного заміщення. Види ізоквант.
37. Економічний підхід до визначення витрат виробництва.
38. Витрати виробництва у короткому періоді. Постійні та змінні витрати.
39. Сукупні, середні, граничні витрати.
40. Закон спадної віддачі та динаміка середніх (сукупних, змінних), граничних витрат.
41. Витрати виробництва у довгостроковому періоді: сукупні, середні та граничні. Крива довгострокових та середніх витрат.
42. Ізокоста, її властивості. Рівновага виробника. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми.
43. Поняття ринкової структури. Критерії розмежування ринкових структур.
44. Основні типи ринкових структур: досконала конкуренція, монополія, монополістична конкуренція, олігопольна конкуренція.
45. Прибуток як головна мета функціонування фірми.
46. Цілі фірми та її обмеження. Поняття загального (сукупного, валового), середнього та граничного доходу.
47. Умови максимізації прибутку: сукупний та граничний аналіз.
48. Оптимальний обсяг виробництва. Рівновага фірми.
49. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції.
50. Пропозиція фірми і галузі у короткотривалому періоді.
51. Короткострокова рівновага фірми та галузі.
52. Ринок досконалої конкуренції у довгостроковому періоді. Ефективність ринку досконалої конкуренції.
53. Монопольний ринок. Основні види монополії.
54. Особливості визначення монополістом ціни та обсягу виробництва. Довгострокова монополістична рівновага.
55. Монопольна влада, її показники. Економічні наслідки монополізації.
56. Порівняльна оцінка конкурентного і монополістичного ринків.
57. Ринкова поведінка монополістичного конкурента. Методи конкуренції.
58. Монопольстична конкуренція та ефективність, порівняльний аналіз з іншими ринковими структурами.
59. Теорія олігополії. Стратегічна поведінка фірм на олігополістичному ринку.
60. Ринки факторів виробництва. Ціноутворення на ринках ресурсів, його значення.
61. Ринок праці. Заробітна плата як ціна ресурсу праці.
62. Номінальна та реальна зарплата. Похідний характер попиту на працю.
63. Ринки праці з досконалою конкуренцією.

64. Ринок праці з недосконалою конкуренцією.
65. Диференціація зарплати. Вирівнювальні відмінності в оплаті праці.
66. Капітал як фактор виробництва, ресурс довгострокового використання.
67. Форми капіталу. Дохід на капітал. Прибуток, позичковий відсоток, норма (ставка) відсотку, номінальна та реальна ставки відсотку.
68. Пропозиція капіталу та заощадження домогосподарств. Вибір домогосподарств між поточним і майбутнім споживанням.
69. Попит на капітал і інвестиції. Мета інвестицій. Вигоди від використання інвестицій та їх вартість для фірми.
70. Рівновага на ринку капіталу. Формування процентної ставки як рівноважної ціни.

### Список рекомендованої літератури

1. Ачкасов А.Є. Мікроекономіка. Тренінг-курс : навч. посіб. / Ачкасов А.Є., Островський І.А., Тимофієва С.Б. – Харків : Харк. нац. акад. міськ. госп-ва, 2012. – 248 с.
2. Базилевич В.Д. Мікроекономіка : практикум : навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевича. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2010. – 491 с.
3. Базилінська О.Я. Мікроекономіка. навч. посібн. / за ред. О.Я. Базилінської. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2019. – 348 с.
4. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Макроекономіка : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2019. – 672 с.
5. Кулішов В.В. Мікроекономіка : навч. посібник / В.В. Кулішов. – Львів : Магнолія 2006, 2018. – 485 с.
6. Макаренко П.М., Попова Т.В., Васильченко О.О. Мікроекономіка. Практикум : навчальний посібник / П.М. Макаренко, Т.В. Попова, О.О. Васильченко. – Мелітополь : Люкс, 2018. – 457 с.
7. Макконнелл К.Р. Аналітична економія : принципи, проблеми і політика. Частина 1. Макроекономіка / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. ; пер. з англ. 13-го вид. – Львів : Просвіта, 1997. – 672 с.
8. Мікроекономіка. Тренінг-курс : навч. посібник / [В.П. Решетило, А.Є. Ачкасов, І.А. Островський, С.Б. Тимофієва. – 2-ге вид., випр. і доп. – Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2017. – 265 с.
9. Наливайко А.П., Азьмук Л.А., Банщиків П.Г. Мікроекономіка. – К. : КНЕУ, 2011. – 446 с.
10. Наливайко А.П., Прохоров Є.В., Азьмук Л.А., Банщиків П.Г. Практикум з мікроекономіки. – К. : КНЕУ, 2013. – 522 с.
11. Оверченко В.І., Мажак З.М., Софій М.І. Мікроекономіка : навчальний посібник / за наук. ред. О.Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ : Лілея. 2015. – 348 с.
12. Петрушенко Ю.М. Мікроекономіка : теорія та приклади розв'язання задач. – навч. посібник. – Суми : Університетська книга, 2012. – 320 с.

13. Решетило В.П., Ачкасов А.Є., Островський І.А., Тимофієва С.Б. Мікроекономіка. Тренінг-курс. – навчальний посібник. – 2-ге вид., випр. і доп. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 265 с.

14. Рудий М.М., В.В. Жебка. Мікроекономіка : навчальний посібник. – К. : ЦУЛ, 2019. – 360 с.

15. Рудий М.М., Поліванов В.Є., Клименко А.М. Мікроекономіка. Задачі і тести : навчальний посібник. – К. : Зовнішня торгівля, 2013. – 180 с.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

Олександр ГРИЦУК

«11» травня 2022 р.

**КРИТЕРІЇ**

**оцінювання досягнення результатів навчання  
на атестаційному екзамені за освітньо-професійною програмою  
«Економіко-правове забезпечення бізнесу»  
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
за спеціальністю 051 «Економіка»  
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»**

***Структура оцінки атестаційного екзамену***

Оцінка *атестаційного екзамену* (за шкалою від 0 до 100 балів) складається із суми балів, виставлених атестаційною комісією в результаті перевірки письмової роботи, виконаної студентом під час атестаційного екзамену, за відповіді студента на кожне з 8 запитань білета атестаційного екзамену.

***Порядок оцінювання досягнення результатів навчання***

Оцінку атестаційного екзамену визначають у такому порядку:

- 1) виставляють бали за відповіді на кожне запитання білета атестаційного екзамену виходячи із наведених нижче критеріїв оцінювання відповідей;
- 2) обчислюють оцінку атестаційного екзамену за формулою:

$$O = \sum_{i=1}^8 B_i,$$

де  $B_i$  – кількість балів за відповідь на  $i$ -е запитання.

Відповіді у чернетці не перевіряють та до уваги не беруть.

***Критерії оцінювання відповідей на запитання***

Відповідь на кожне запитання першого рівня складності (запитання з 1-го по 5-е, які передбачають вибір студентом відповіді із наведених у білеті 4 варіантів відповіді, із яких тільки один правильний) може бути оцінена у 5 балів (якщо вибрано правильну відповідь) або 0 балів (якщо вибрано неправильну відповідь із запропонованих у білеті варіантів відповіді, або вибрано більше одного варіанта відповіді, або відповідь не надано).

Відповідь на кожне запитання другого рівня складності (запитання з 6-го по 8-е, які передбачають надання студентом розгорнутої теоретичної відповіді) може бути оцінена балами від 0 до 25.

Відповідь на запитання другого рівня складності оцінюють виходячи із наведених у таблиці характеристик відповіді.

Кількість балів	Характеристика відповіді
19–25	<p>Повна, наведена у логічно правильній послідовності відповідь, яка свідчить про всебічні, систематизовані та глибокі знання матеріалу навчальної дисципліни; демонструє здатність студента вільно оперувати здобутими знаннями: диференціювати та інтегрувати їх, відтворювати та аналізувати отриману інформацію, робити обґрунтовані висновки та узагальнення, виявляти й відстоювати власну позицію, переконливо висловлювати думку та чітко формулювати відповідь.</p> <p>Як правило, таку оцінку отримує студент, який відповів на запитання не менше ніж на 90 %.</p> <p>Відповідь оцінюють у 25 балів тільки за умови надання вичерпної відповіді на запитання.</p>
12–18	<p>Досить повна, без суттєвих неточностей, наведена у логічно правильній послідовності відповідь, яка свідчить про ґрунтовні та систематизовані знання матеріалу навчальної дисципліни; демонструє здатність студента впевнено оперувати здобутими знаннями: відтворювати та аналізувати отриману інформацію, пояснювати основні закономірності, робити висновки, чітко висловлювати думку та формулювати відповідь.</p> <p>Як правило, таку оцінку отримує студент, який відповів на запитання на 70–90 %.</p>
6–11	<p>Не зовсім повна, із неточностями та окремими незначними помилками, наведена в основному у правильній послідовності відповідь, яка свідчить про задовільні знання матеріалу навчальної дисципліни, демонструє здатність студента відтворювати основний матеріал навчальної дисципліни відповідно до поставленого запитання.</p> <p>Як правило, таку оцінку отримує студент, який відповів на запитання на 50–70 %.</p>
1–5	<p>Фрагментарна, із суттєвими неточностями та принциповими помилками відповідь, яка свідчить про неповноту знань основного матеріалу навчальної дисципліни, демонструє наявність у студента утруднень при відтворенні інформації відповідно до поставленого запитання.</p> <p>Як правило, таку оцінку отримує студент, який відповів на запитання менше ніж на 50 %.</p>

0	Відповідь не надано або надана відповідь не відповідає поставленому запитанню.
---	--

Оцінка атестаційного екзамену від 0 до 59 балів вважається незадовільною.

Завідувач кафедри економіки  
канд. екон. наук, професор

 Людмила КОЗАК



ДОДАТОК А  
**ФОРМА БІЛЕТА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**  
 НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
**АТЕСТАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН**

*Освітня програма «Економіко-правове забезпечення бізнесу»*

*спеціальності 051 «Економіка»*

*Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор  
з навчальної роботи

Завідувач  
кафедри економіки

Білет № \_\_\_\_

Запитання I рівня складності

Запитання та варіанти відповідей	Позначення студентом вибраної відповіді
<b>1. Текст запитання</b>	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
г) варіант відповіді	
<b>2. Текст запитання</b>	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
г) варіант відповіді	
<b>3. Текст запитання</b>	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
г) варіант відповіді	
<b>4. Текст запитання</b>	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
г) варіант відповіді	

<b>5. Текст запитання</b>	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
г) варіант відповіді	

### Запитання II рівня складності

**6. Текст запитання**

**7. Текст запитання**

**8. Текст запитання**

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри економіки.  
Протокол № 8 від 25 квітня 2022 року.

Розглянуто та схвалено на засіданні Вченої Ради факультету економіки та права.  
Протокол № 8 від 27 квітня 2022 року.

Розглянуто та схвалено на засіданні Науково-методичної ради Національного транспортного університету.  
Протокол № 29 від 29 квітня 2022 року.